

DEN ØKONOMISKE VERDENSKONFERENCE

Ved Afslutningen af den økonomiske Verdenskonference, som var sammenkaldt af Folkeforbundet i Maj Maaned, holdt Præsidenten, M. Theunis, en Tale, hvori han sammenfattede Konferencens Opgaver og Resultater paa flg. Maade:

Konferencens Forhandlinger er nu ført til Ende, og det paahviler mig i nogle afsluttende Bemærkninger at resumere disse 3 Ugers Arbejde samt forsøge at naa til Klarhed over, hvor vidt vi er naaet i Behandlingen af de vidtrækkende og indviklede Problemer, som det har været vor Opgave at drøfte. Jeg siger udtrykkeligt „hvor vidt vi er naaet“, for vi maa gøre os klart, ligesom Konferencens forberedende Komité gjorde det i sin Beretning, at „den økonomiske Konference maa betragtes ikke som en isoleret Begivenhed, men som et Led i de fortsatte Bestræbelser for et internationalt Samarbejde paa det økonomiske Omraade, som var begyndt inden Planen om en Verdenskonference var fattet og vil fortsættes, efter at Konferencen er bragt til Afslutning.“

Konferencens Arbejde har været indgaaende forberedt i over et Aar. Vi har haft til vor Raadighed et Materiale, samlet af officielle og private Organisationer hele Verden over, som i lige Grad udmærker sig ved sit Omfang, sin Fuldstændighed og Paalidelighed. Jeg skal særlig fremhæve det internationale Handelskammer, hvis trykte og personlige Bidrag — baseret paa forudgaaende Undersøgelser af nationale Komiteer i mange Lande — har været af uvurderlig Hjælp for Konferencen. Vi har ogsaa været i det heldige Tilfælde paa hvert Stadium af vort Arbejde at modtage Støtte fra det internationale Arbejdsbureau, Landbrugsinstituttet i Rom og andre Institutioner.

Ikke mindre har Konferencen udmærket sig ved sin S sammensætning: 194 Medlemmer, ledsaget af 157 Ekspertes, fra 50 Lande spredt over hele Jorden, Medlemmer af Folkeforbundet saavel som udenforstaaende, er enedes om en Række vidtrækkende Beslutninger og Udtalelser.

Med faa Undtagelser er de Delegerede bleven valgt af deres Rege-
ringer, uden derfor at repræsentere nogen officiel Politik, og det tør
siges, at næsten ethvert Omraade for menneskelig Virksomhed har haft
sine kyndige Talsmænd. Konferencens Kendetegn er saaledes, at den
er ansvarlig uden at være officiel — sagkyndig, men ikke akademisk.
Jeg kan ikke andet end tro, at Beslutninger, enstemmigt fattet af
denne i sagkyndig og national Henseende enestaaende repræsentative
Forsamling, maa udøve en dybtgaaende Indflydelse paa Fremtidens
verdensøkonomiske Politik.

Tre Ugers ihærdigt Arbejde og Forhandlinger er nu afsluttet. Vi
er ansvarlige for Resultaterne overfor vor egen Samvittighed og Ver-
dens offentlige Mening. Har vi fuldført det Hverv, som har været os
overdraget? Jeg tror at have Ret til at sige, at De har opnaaet et
virkeligt og varigt Resultat, som langt overgaar de Forventninger,
der blev næret ved Arbejdets Begyndelse.

— — — — —

Det var i Sandhed nødvendigt at overvinde mange Vanskeligheder.
Til Trods for Bestræbelserne for at være saa upartiske og forsonlige,
som man kunde vente af Deltagerne i en Genèvekonference, var der
Grund til at frygte Gnidninger og Modstand — muligvis af voldsom
og pinlig Art.

Faren for Forvirring og Kontroverser, som mange Pessimister reg-
nede med som uundgaaelige, er ikke alene bleven afvendt men fak-
tisk elimineret, takket være de ihærdige Bestræbelser for gensidig
Tilnærmelse.

— — — — —

Producenter, Arbejdsgivere og Arbejdere, Landmænd, Forretnings-
mænd, Bankmænd, Økonomer og Konsumenter har, uden at tilside-
sætte de særlige Interesser, som de repræsenterer, stadig haft for Øje,
at vi alle er Medlemmer af det samme Samfund, forenet i Arbejde,
Kampe og Modgang — — — — —

— — — — —

Hvis jeg i faa Ord skal sammenfatte Konferencens Arbejde, kan
det ikke gives paa nogen bedre Maade end ved at citere en Passus fra
Handelskommissionens Rapport: „Til Trods for Spørgsmaalenes Mang-
foldighed, Teoriernes Forskellighed og Deltagernes særlige nationale
Forudsætninger, er en yderst vigtig og opmuntrende Kendsgerning
bleven mere og mere fremtrædende, eftersom Forhandlingerne er skre-
det frem; denne Kendsgerning er Medlemmernes ensstemmige Ønske
om, at denne Konference skal indlede et nyt Tidsafsnit, hvori det

internationale Handelssamkvem efterhaanden vil formaa at overvinde de Hindringer, som nu er i Vejen, og antage en almindelig opadgaaende Bevægelse, som paa een Gang er Tegn paa Verdens økonomiske Fremgang og en nødvendig Betingelse for Kulturens Udvikling.

— — — — —

Konferencen har hele Tiden lagt et internationalt Synspunkt til Grund for sit Arbejde. Samtidig har den dog bestandig anerkendt Betydningen af de nationale Hensyn, hvoraf nogle er mere politiske og sociale end økonomiske; og man har været paa det rene med Umuligheden af at gennemføre en Politik, hvis eneste Rettesnor er Sikringen af den størst mulige økonomiske Velfærd i Verden som Helhed. Nogle Lande vil foretrække vedblivende at fabrikere Varer indenfor deres egne Grænser, uden Hensyn til om disse Varers Indførsel fra andre Lande bevislig vilde betyde en Fordel fra et rent økonomisk Synspunkt, saavel for Landet selv som for den øvrige Verden. Ikke desto mindre har Konferencen som Følge af sin internationale Karakter nødvendigvis maattet slaa fast som et ufravigeligt Udgangspunkt for enhver Forhandling, at Samarbejdet mellem Landene i sig selv er et Gode; at Udvekslingen Varer og Tjenesteydelser enten mellem Individier indenfor samme Land eller mellem Personer fra forskellige Lande er til Fordel for begge Parter; at Fordelen stiger i samme Grad, som Varebyttet stiger mellem dem, som i Kraft af deres Hjelpekilder eller Evner er bedst egnede til de paagældende Varers Fremstilling; og at derfor den internationale Udveksling af Varer, fremstillet paa bedste og mest økonomiske Maade i forskellige Lande, bør betragtes som det normale Forhold.

I Praksis er denne Regel underkastet visse Begrænsninger. Den Anskuelse, at international Vareomsætning normalt ikke bringer Gevinst til den ene Part og Tab til den anden, men er til gensidig Fordel, har dog nødvendigvis maattet danne Grundlaget for denne internationale Konferences Arbejde.

RESUMÉ AF BERETNINGEN:

Først paa Konferencens Dagsorden stod en almindelig Betragtning af Verdens økonomiske Stilling. I Overensstemmelse hermed indledes Konferencens Beretning med et Overblik over den øjeblikkelige Situation i Verden, saaledes som den tegner sig paa Grundlag af Beretningen fra 24 forskellige Lande.

Økonomisk Politik og Verdensfreden.

Konferencen har enstemmigt udtalt som sin Overbevisning, at Verdensfredens Opretholdelse for en stor Del afhænger af de Principper, der bestemmer Folkenes økonomiske Politik — — — Konferencen har beskæftiget sig ikke alene med Verdens økonomiske Velfærd, men ogsaa med Verdensfreden. Dette Spørgsmaal har ved Siden af at danne et særligt Punkt paa Dagsordenen, i Virkeligheden ligget Konferencesdeltagerne paa Sinde under Forhandlingernes hele Forløb. Økonomiske Konflikter og Interesses modsætninger danner maaske den alvorligste Fare, som truer Verdensfreden. Intet System for Bilæggelsen af internationale Stridigheder kan virke tilfredsstillende, saalænge Staternes økonomiske Politik fører til en Uddybning af Interesses modsætningen mellem Verdens forskellige Befolkningsgrupper — — —

Andre almindelige Spørgsmaal.

Konferencen har atter ligesom Bryssel-Konferencen i 1920 henledt Opmærksomheden paa de tunge Byrder, som Staternes Rustninger paa lægger Erhvervslivet og derigennem hele Befolkningen; der udtales Ønske om, at Bestræbelserne for ved gensidige Overenskomster at sikre Rustningernes Begrænsning og Indskrænkning maa blive kronet med Held.

En anden Resolution fastslaar, at Konferencen, uden paa nogen Maade at ville tage Standpunkt til et politisk Spørgsmaal, betragter Deltagelsen af Medlemmer fra Lande med forskellige økonomiske Systemer som et lykkeligt Varsel for et fredeligt kommercielt Samarbejde mellem alle Nationer.

Endelig fastslaar Konferencen, at Gennemførelsen af de vedtagne Grundsætninger afhænger ikke alene af Regeringernes og offentlige Myndigheders gode Vilje, men ogsaa af Verdensopinionens Oplysning og Støtte.

HANDEL

Det grundlæggende Synspunkt for Handelskommissionens Arbejde har været at befri Verdenshandelen for de snærende Baand, hvis Paa læggelse skyldes Verdenskrigens Virkninger og fejlagtige økonomiske Ideer. Fremherskende har Følelsen af Folkenes indbyrdes Afhængighed paa dette Omraade været — — — —

Handelsfrihed.

„Handelsfrihed“ maa ikke forveksles med Frihandel, men betyder Ophævelsen af en Række kunstige Hindringer for det internationale Handelssamkvem. Konferencen udtrykker Haab om, at den diplomatiske Konference, som Folkeforbundet har sammenkaldt til November d. A., vil resultere i Fjernelsen af Import- og Exportforbud og Restriktioner. Konferencen fordømmer Indrømmelse af Begunstigelser til statskontrollerede Foretagender, hvorved disse sættes i Stand til at paaføre private Foretagender en unfair Konkurrence. — — — — Endelig anbefaler Konferencen Udarbejdelsen af et Konventionsudkast om udenlandske Privatpersoners og Foretagenders Behandling i erhvervspolitisk og skattemæssig Henseende, til hvilket Spørgsmaals Belysning det internationale Handelskammer har fremskaffet et værdifuldt Materiale.

Toldtariffer.

Handelskommissionen har dernæst beskæftiget sig med Toldtarifferne, saavel med Henblik paa deres Form som Indhold. Hvad Formen angaar, betoner Konferencen enstemmigt det ønskelige i: at simplificere Tarifferne, særlig med Hensyn til Positionernes Benævnelse, at stabilisere Tarifferne og endelig at sikre en fair Haandhævelse af Toldsatserne.

Toldens Højde.

Kommissionens Hovedindsats har naturligt taget Sigte paa Spørgsmaalet om Toldsatsernes Højde, hvortil nøje er knyttet Spørgsmaalet om Handelstraktater.

Forhandlingernes vigtigste Resultat paa dette Omraade er en Erklæring gaaende ud paa, at „Tiden er inde til at standse Toldforhøjelserne og bevæge sig i modsat Retning“. Til Opnaaelsen af dette Maal anbefales tre Fremgangsmaader: 1) ensidig Revision af de enkelte Staters Tariffer, 2) gensidige Indrømmelser gennem Afslutningen af Handelstraktater, og 3) et kollektivt Fremstød af Staterne, forberedt af Folkeforbundets økonomiske Organisation.

Som et betydningsfuldt Fremskridt noteres, at disse Spørgsmaal, uanset deres afgørende Betydning for de enkelte Staters økonomiske Liv, ikke længere betragtes som henhørende udelukkende under Staternes suveræne Omraade, men som hørende til den Kreds af Spørgsmaal, for hvilken én Fællesoptræden af Staterne er ønskelig. Enhver

Stat vil saaledes faa Vished for, at de Indrømmelser, som den maatte gøre, vil blive opvejet af tilsvarende Ofre fra andre Staters Side. — — —

Andre handelspolitiske Spørgsmaal.

Konferencen fordømmer dernæst den Praksis at paalægge importerede Varer særlige indenlandske Afgifter og erklærer, at Udførsels-told paa Raavarer bør være saa lav, som finansielle Hensyn og andre tvingende Omstændigheder tillader, eftersom Raastoffernes fri Om-sætning er en nødvendig Betingelse for Verdenshandelens sunde Ud-vikling.

Endelig anbefaler Konferencen Genindførelsen af Handelstraktater med lang Løbetid, hvis Mestbegunstigelsesklausuler bør gives den vide-ste og mest liberale Fortolkning. Folkeforbundets økonomiske Or-ganisation bør undersøge Mulighederne for at gennemføre en Standard-Form for Handelstraktater og ensartede Principper for Fortolkningen af Mestbegunstigelsesklausulen.

— — — — —

Der er visse indirekte Maader at beskytte et Lands Erhvervsliv paa. Endskønt af mindre Betydning end Tolden for Verdenshandelens Indskrænkning har saadanne Spørgsmaal som Ydelsen af Produktions- og Skibsfartstilskud, *dumping* og Fragtforhøjelse for udenlandske Va-rer paakaldt Konferencens Opmærksomhed. Visse Principper er slaaet fast, og selvom man som Følge af Sagens Vanskelighed og de delte Meninger ikke har naaet endelige Beslutninger, skulde Fastlæggelsen af disse Principper dog bidrage til at oplyse den offentlige Mening om Spørgsmaalets sande Natur.

INDUSTRI

Som det centrale Problem indenfor Industrien har Konferencen anset Produktionsomkostningernes Nedbringelser uden Skade for For-brugerne eller Arbejderne. Med dette Formaal for Øje har man under-søgt 1) Rationaliseringen i dens forskellige Former, og i Forbindelse hermed 2) internationale Industrioverenskomster samt 3) Indsamling og Udveksling af Oplysninger.

Rationalisering.

Beretningen gennemgaar udførligt Formaalene med Rationaliserin-gen og udtaler, at den maa gennemføres med Varsomhed for ikke at krænke Arbejdernes berettigede Interesser. Den anbefaler derfor Rege-ringerne, offentlige Institutioner, Erhvervsforetagender og Offentlig-heden at tilskynde Producenterne til at undersøge de Metoder for

Rationaliseringen og videnskabelig Ledelse, der giver det bedste Resultat, under Hensyntagen til de smaa Bedrifters Interesser og de sociale Virkninger.

Internationale Karteller.

Beretningen vender sig dernæst til Spørgsmaalet om de internationale Industriaftaler, som i den senere Tid har tildraget sig betydelig Opmærksomhed og som har afsløret visse Meningsuoverensstemmelser under Konferencens Forhandlinger. Konferencen har undladt nogen principiel Udtalelse om Sagen, men den anerkender Kartellernes voksende Indflydelse som en Udvikling, der kan være baade af det gode og af det onde, alt efter den Aand, hvori de ledes. I sig selv kan Aftaler ikke betragtes som de eneste Midler til at afhjælpe den herskende Krise; men indenfor visse Grænser vil de kunne tjene til at forbedre Organisationen og formindske Produktionsomkostningerne. Ved at svække en uøkonomisk Konkurrence og udjævne Produktionssvingninger vil de kunne gøre Beskæftigelsen indenfor Industrien mere jævn, hvilket ogsaa vil gavne Forbrugerne. Ikke desto mindre kan Overenskomster medføre Ulemper, hvis de fremmer monopolistiske Tendenser og usunde Forretningsmetoder.

Konferencen betoner derfor, at Produktionsaftaler ikke bør medføre kunstige Prisforhøjelser og ikke begrænse Udbuddet af nogen Raavare til et bestemt Land, eller skabe ulige Betingelser for Færdigvareindustrierne i de konsumerende og producerende Lande. Ej heller bør Overenskomsterne medføre en Fastlæggelse af visse Industriegrenes Produktion og Omsætning.

Der anbefales ikke nogen Kontrol med denne Slags Overenskomster, og man tilraader de Regeringer, som træffer regulerende Foranstaltninger med Hensyn til Sammenslutninger indenfor deres eget Omraade, ikke derved at lægge Hindringer i Vejen for Udfoldelsen af Sammenslutningernes gode Sider. Mens Uoverensstemmelserne mellem de enkelte Landes Kontrolforanstaltninger ikke tillader Indførelsen af et internationalt System, anbefaler Konferencen i Betragtning af den store Rolle, som Offentlighedens Oplysning om disse Spørgsmaal maa antages at spille, at Folkeforbundet nøje følger de internationale Kartellers Virksomhed samt samler og offentliggør Oplysninger af Betydning.

Statistiske Oplysninger om Industrien.

Konferencen lægger i det hele taget stor Vægt paa, at Offentligheden holdes underrettet om Industriens Produktion, Lønningsforhold,

Beskæftigelsesgrad o. s. v. Der frembyder sig her en naturlig Opgave for Folkeforbundets økonomiske Organer.

LANDBRUG

For første Gang har Landbruget under denne Konference taget Plads ved Siden af Handel og Industri. Af de Oplysninger, som er tilgaaet Konferencen, fremgaar det tydeligt, at Værdifaldet af Landbrugsprodukter i Forhold til Industriartikler har fremkaldt en omfattende Depression indenfor dette Erhverv, som kan føre til en Nedgang i Landbrugsproduktionen. Maaske det vigtigste Resultat af Diskussionen om Landbrugsproblemerne er Erkendelsen af den dybe Sammenhæng, der bestaar mellem Landbrug, Industri og Handel; at, for at bruge Beretningens Ord, „det vilde være et forfængeligt Haab, at noget af disse Hovederhverv skulde kunne nyde nogen varig Fremgang uafhængigt af de andre“.

Organisationsmetoder.

Konferencen formener, at de første Skridt til Forbedringen af Landbrugets Kaar maa tages af Landbruget selv — ved Indførelsen af en bedre Teknik, en mere rationel Organisation, en Udvidelse af den internationale Bekæmpelse af Plante- og Husdyrsygdomme samt ved Kooperation og Kredittens Organisering. Særlig med Hensyn til den kooperative Bevægelse ønsker Konferencen at fremhæve Vigtigheden af en Samvirken mellem Producenternes og Konsumenternes Organisationer.

Landbrugskreditte m. m.

Landbrugets Kreditvanskeligheder i mange Lande kan kun overvindes ved at oprette eller udbygge nationale Kreditinstitutioner, med eller uden offentlig Hjælp. Konferencen anbefaler at undersøge Betimeligheden af at skabe en international Organisation til Støtte af de enkelte Landes Bestræbelser.

Konferencen henstiller, at Staternes sociale Lovgivning udvides til Landbefolkningen under Tilpasning til de særlige Forhold, der gør sig gældende indenfor Landbruget.

Beskyttelsestold.

I Overensstemmelse med de af Konferencen anbefalede Retningslinier for Handelspolitikken fremhæver man Ønskeligheden af, at Hindringerne for Landbrugsprodukternes fri internationale Omsætning fjernes, saavidt dette kan ske uden at berøre de enkelte Landes vitale

Interesser. Hvor der opretholdes et Minimum af Beskyttelse, bør der drages Omsorg for, at Ligevægten mellem Industri og Landbrug ikke forstyrres til Fordel for det ene og Skade for det andet Erhverv.

Statistiske Oplysninger.

Konferencen anbefaler en videre Udvikling af Landbrugsstatistikken, særlig for saa vidt angaar Kreaturholdet og Produktionen af animalske Produkter. I Forbindelse hermed bør en rationel Regnskabsførelse for Landbrugsbedrifter søges fremmet.

KONKLUSIONER

Otte Aars Erfaring efter Krigens Afslutning har vist, at Krigens skadelige Virkninger mere skyldes en Desorganisation end materiel Ødelæggelse. Hovedvanskeligheden nu er hverken nogen Mangel paa materielle Hjælpekilder eller Menneskenes manglende Evne til at udnytte dem. Det skyldes altsammen en svigtende Tilpasning mellem de produktive Kræfter. Hovedhindringen for økonomisk Fremgang har været den Modstand, som Arbejdets, Kapitalens og Konsumgodernes fri Bevægelse har mødt.

Fjernelsen af disse Hindringer med det dobbelte Formaal at stimulere Produktionen og bane Vejen for Omsætningen krævede en international Samvirken. Arbejdet for det første Formaal maa væsentlig udføres af Producenterne selv. — — — Det andet Maal kan derimod kun naas ved Staternes Samarbejde. — — —

Dette er i Korthed Konferencens Resultater. — — — Man kan spørge, om vort Arbejde er fuldført — — — Afgjort ikke, jeg tør sige: tværtimod, det er først lige begyndt.

Konferencens Raad og Henstillinger vil efter al Sandsynlighed ikke blive fulgt i det Omfang, vi maatte ønske — — —

Men lad mig til Slut rette en indtrængende og højtidelig Opfordring til alle Konferencens Delegerede og Sagkyndige: Ved at udarbejde og vedtage vore Beslutninger har vi paataget os en moralsk Forpligtelse til senerehen under vort daglige Arbejde at forsvare deres Indhold og om muligt at føre dem til Sejr. — — — Vore Tanker og Bestræbelser bør altid være behersket af den Sandhed, som vore Beslutninger giver Udtryk for.

Bevidstheden om, at Menneskeheden engang vil nyde godt af vort Værk giver os Ret til at føle Stolthed.

KINAS OMDANING

av Rütger Essén.

I. Kina och Västerlandet före 1914.

Det historiska Kina — de 18 provinserne kring nedre loppet av de stora floderna Hoangho och Yangtsekiang — är en geografiskt isolerad värld. Det stora centralasiatiska örkenbältet avspärrar de folkmyllrande kinesiska slätterna från Västerlandet. Isoleringen åt detta håll har i historisk tid snarare ökat än minskat. Romartiden och äldre skeden uppvisade ännu relativt livliga förbindelser. Sedan blev emellertid kontakten svagare. Marco Polo och hans följeslagare ansågo sig på 1200-talet upptäcka en ny värld, i den Fjärran Östern. Och dock avtog det ömsesidiga utbytet över den stora kontinenten efter hans tid ytterligare. På 1500- och 1600-talen torde beröringen denna väg ha nått ett minimum.

Havet i söder och öster var knappast heller ur kinesisk synpunkt en förbindelseväg. Där slutade den bebodda världen. Det var allt. Kustfarten har alltid varit betydelsefull i Kinas utveckling men icke oceanfarten. Havet var också en spärr, icke en världshandelsväg.

Mellan öknarna i väster och havet i öster låg Kina — „Midtens Rike“ — den egentliga världen.

Världshistorien känner knappast ett mera självtillräckligt rike än detta. Befolkningen torde under historisk tid alltid ha varit ansenlig. Perioder av snabb folkökning ha följts av folkminskning genom extraordinär dödlighet. Men i stort sett ha befolkningens behov kunnat tillfredsställas. Kina behövde knappast världen utanför.

Midtens rike var också ett ganska tryggt rike. De västerländska folkens självmedvetande har alltid i synnerligt hög grad utvecklats under yttre tryck. Den gemensamma kampen mot fiender, vare sig till försvar eller erövring, har i Västerlandet varit en andlig utvecklingsfaktor av största betydelse. I Kina saknas hela detta moment. Känslan av absolut trygghet utifrån har aldrig rubbats. De centralasiatiska ryttare och rövarefolkens härnadståg betraktades som rö-

verier, vilka regeringen borde undertrycka med polisåtgärder. Den stora kinesiska muren i norr och nordväst fungerade under mer än femtonhundra år som en skyddslinje, hållen av fåtaliga polistrupper. Man kan nästan gå så långt som att säga att kriget var en för det gamla Kina okänd företeelse. Våldsutövning var röveri och borde icke tolereras i ett ordnat samhälle. Men krig på liv och död mellan stora folk ingick knappast i den kinesiska föreställningsvärlden.

Visserligen genombröts fronten i nordväst på 1200-talet av Djingis-Khans efterföljare och i midten av 1600-talet av mandsjuerna. I bägge fallen grundade erövrarna nya dynastier. Men de absorberades snabbt i det historiska kinesiska samhället. Dessa „erövringar“ voro endast företeelser på ytan.

Kung Fu-tse's filosofi återspeglar detta samhälles moraliska patos. Västerlandets krigiska, stridbara dygder voro föga skattade. De behövdes hos dem som polisskyddets upprätthållande ålägg. Men någon annan betydelse tillmättes icke krigarandan. Visheten och resignationen voro samhällsdygderna par préférence. Framåtskridandet var en förmäten illusion. Den levande generation ålägg att vårda släktets arv med pietet och omsorg. Vidmakthållandet och skyddandet av det fredliga livet var statsmaktens uppgift. Dess högste bärare, kejsaren, hade ej någon annan funktion. Det ålägg honom som varje annan att värda litteraturen och visheten och föga sig i de lärdas och visas råd. Förpliktelsen var visserligen moralisk ej politisk, men just därför så mycket starkare. Staten betraktades rationalistiskt och nyktert utan varje romantik. Ämbetsmännen utbildades omsorgsfullt i litteraturen och det ärvda vetandet. Detta ansågs vara det bästa skyddet mot maktmissbruk. Den lärde och den vise var samhällets och kulturens högsta blomma. Även den nyttige producenten, handtverkaren och bonden, betraktades med vördnad. Lägst stodo våldsmännen, rövarne och ogärningsmännen, och endast ett litet trappsteg över dem soldaterna och bödlarna.

I ekonomiskt hänseende var kampen för tillvaron i det gamla Kina som i det nuvarande utan minsta tvivel mycket hård. Det ofantligt övervägande flertalet av befolkningen levde ur hand i mun, vid nedersta botten av existensminimum. Detta tillstånd utlöste emellertid ej en allas kamp mot alla — som så ofta i Västerlandet — utan man sökte i stället övervinna livets hårdhet med inbördes hjälp, sammanhållning och uppoffring. Detta innebar individens — och framför allt kvinnans — absoluta underkastelse. Individen existerade icke för sig själv utan för familjen. Familjen — icke individen — var primärföre-

teelsen i samhället. Och så är det i stort sett än i dag. En isolerad individ var som en herrelös hund, en skadlig, onormal och meningslös företeelse.

Dette samhälle var emellertid — trots organisation och sammanhållning — varken socialistiskt eller kommunistiskt, äganderätten hölls strängt i helgd. Gårdarna omgivas av murar, och tjuven är den störste bland brottslingar. Samhörighetskänslan är icke omedelbart allmänmänsklig utan gör sig endast gällande via familj, byalag och handverks- eller köpmannagillen.

När Kina från 1500-talet så småningom träder i närmare förbindelse med Västerlandet, mötas alltså tvenne fullständiga kontraster. De individualistiska, självhävdande, maktlystna och på framåtskridandet troende västerländska nationerna konstatera med häpnad den olika arten av det kinesiska samhällslivet. Under flera århundraden blir emellertid Västerlandets förhållande till Kina snarare mottagande än givande.

I själva verket var för övrigt denna beröring under nära 300 år ganska obetydlig. Portugiserna anlände första gången till Kanton år 1517. Därefter bedrev portugiser, spanjorer, holländare och engelsmän ett visst handelsutbyte över Madras, Batavia och Manila, till stor del även befordrat genom den 1517 upplåtta portugisiska handelsorten Macao utanför Kanton. Men denna handel var länge en till omfånget ganska obetydlig, om än mycket lukrativ lyxvaruhandel. Det kulturella utbytet förmedlades huvudsakligen av jesuiterna, vilka ända fram emot slutet av 1700-talet såsom missionärer och lärde ägde ett visst inflytande i Kina. Deras religiösa mission led emellertid det största avbräck sedan påvekyrkan slutligt vägrat att acceptera den kompromiss med den orientaliska förfädersdyrkan som jesuitmissionärerna i Kina på egen hand utbildat.

Vad Västerlandet visste om Kina under denna tid förmedlades emellertid huvudsakligen genom den katolska kyrkans missionärer. Dessa skilde sig emellertid från en senare tids bland annat därigenom att de betraktade det kinesiska samhället — vilket på 1700-talet för övrigt tedde sig snarare mera lysande och rikare utvecklat än det samtida Europa — med stor vördnad och delgävo även Västerlandet denna uppfattning.

Längs det kinesiska rikets landgräns i norr hade kineserna visserligen långt tidigare trätt i förbindelse med ryssarna. Redan 1689 avslöts fördraget i Nertjinsk, som fastställde gränsen i norr mellan de båda rikena ända ut till Stilla Havet. Men ryssarna betraktades i

Kina som folk av en helt annan art än de sjöfarande västerländska nationer med vilka man haft beröring över haven.

Den europeiska industrialismens genombrott under 1800-talets förra hälvt skulle emellertid komma att i grund förändra Kinas förhållande till Europa. Oceanhandeln blev handel med massvaror; de utom-europeiska världsdelarna började betraktas som exploateringsobjekt; de nya tekniska hjälpmedlen gävo Västerlandet en överlägsenhet i maktmedel, som dittills saknats, och för den Fjärran Österns folk inträdde en period under vilken de skulle komma att i hög grad underkastas Europas ekonomiska och politiska inflytande. I Japan framkallade denna utveckling en snabb nationell reaktion, i Kina däremot har detta tillstånd fortfarit in på dessa dagar.

Den makt som gick i täten blev här som på de flesta andra håll industrialismens tidigaste företrädare i världsomfattande skala, nämligen England. Det s. k. Opie-kriget (1840—42), som egentligen framkallades av några mindre handelskontroverser i Kanton, uppenbarade de västerländska vapnens övermakt. Kriget avslutades genom *traktaten i Nanking 1842*.

Denna traktat innehåller redan alla de väsentliga dragen i det system med vilket Kina ett par mansåldrer framåt skulle komma att ekonomiskt påverkas och utnyttjas från Västerlandets sida. I traktaten avträdde ön Hongkong (utanför Kanton), vilken koloni snart utvecklade sig till en centralpunkt för den brittiska handeln i den Fjärran Östern. Men dessutom upplätos fem fria hamnar, „treaty — ports“, „traktat-hamnar“, bland dem Kanton och Shanghai.

Detta blev ursprunget till traktathamssystemet. De utländska köpmännen slog sig ned i exterritoriella självstyrande koncessioner, „settlements“, där de, undandragna kinesisk lagskipning och beskattning, genom kinesiska mellanhänder („compradores“) bedrev en engros-handel med det inre landet.

Opie-kriget följdes — sedan Kina under 1850-talet sönderslitits av det oerhört blodiga Taiping-upproret som på ett fruktansvärdt sätt ödelade i synnerhet de nedre Yangtse-provinserna — under åren 1857—60 av ett nytt krig mot Kina, utkämpat av Frankrike och England gemensamt. Genom traktaterna i Tientsin 1858 och i Peking 1860 fick Kina därefter dels upplåta nya traktathamnar, dels medgiva diplomatisk representation på jämlikhetens basis för de västerländska makterna vid hovet i Peking. Detta sistnämnda innebar ur kinesisk synpunkt ett oerhört medgivande.

Ungefär samtidigt trängde Ryssland fram till Vladivostok, och en

efter en tillvunno sig de flesta västerländska stater genom handels-
traktater samma privilegier som tidigare England och Frankrike. 1884
—85 förde Frankrike ett nytt krig för Tonkin och Annam, och om-
kring 1890 kan hela det äldre systemet för förbindelser med Kina
sägas vara färdigbildat. Då hade redan under åren från 1842 stora
förmögenheter tjänats på Kina-handeln. De rent politiska ingreppen i
inre förvaltning hade emellertid ännu icke börjat i större skala. Den
västerländska industrialismens och kolonialimperialismens stora an-
lopp i den Fjärran Östern skulle först nu begynna. Och först från 1890-
talet fick även det västerländska inflytandet i Kina en verkligt väsentlig
betydelse, för landets ekonomiska, politiska och andliga utveckling.

Signalen till denna utveckling gavs av kinesisk-japanska kriget
1894—95. Detta krig resulterade i en snabb och överväldigande seger
för den japanska armén och marinen och skulle antagligen redan nu ha
lett till Japans protektorat över Korea, om icke trenne europeiska stor-
makter ingripit. Tyskland, Frankrike och Ryssland tvungo Japan till
reträtt, men störtade sig i stället själva över den kinesiska regeringen
med vittgående krav. År 1898 „arrenderade“ Tyskland Kiaochow, Ryss-
land Port Arthur och England Wei-hai-wei, Frankrike fick koncession
på järnvägen från Tonking till Yunnan-fu i Kinas sydligsta provins. Det
är för övrigt under detta årtionde som järnvägsimperialismen i form
av med politiska medel framtvungade järnvägskoncessioner började do-
minera den Fjärran Österns politik. Finanskontrollen, utövad väsent-
ligen genom utländsk kontroll över förvaltningen av tullinkomsterna,
saltmonopolet m. m., började även utveckla sig till ett fullständigt
klavbindande av den kinesiska regeringens handlingsfrihet.

Denna aggressiva västerländska imperialism syntes inte syfta till
någonting mindre än Kinas uppdelning i intressesfärer och upphörandet
av dess urgamla självständighet. Det är egentligen först under detta
det nittonde århundradets sista decennium som Västerlandets påverkan
verkligen får någon väsentlig betydelse för Kinas utveckling. Det är
också nu först som den västerländska politiken framkallar en mera
allvarlig reaktion från kinesisk sida. Men under det att i Japan — och
i detta olikartade händelseförlopp uppenbaras på ett slående sätt
väsensskillnaden emellan den Fjärran Österns bägge ledande folk —
den nationella reaktionen tre årtionden tidigare hade tagit formen av
en uppifrån ledd planmässig politisk aktion, utlöste den i Kina att
börja med endast förvirrade och famlande nydaningsförsök.

Reaktionen framträdde dels från tronen, dels från de breda folk-
lagren. Kejsar Kuang-su's djärvt planerade försök till palatsrevolution
och rikets omdaning efter japanskt föredöme resulterade efter en serie

dramatiska och än i dag ganska hemlighetsfulla händelser endast i kejsarens faktiska fängslande och regeringsmaktens koncentration hos den reaktionära änkekejsarinnan Tsu-hsi. Den senare utvecklingen skulle komma att visa att den sedan 1644 regerande mandschudynastien därmed definitivt var ur räkningen såsom en förnyande kraft i Kinas utveckling.

Den folkliga reaktionen fick ett spontant uttryck i boxarrörelsen som ledde sitt ursprung från provinsen Shantung, där man hade en ganska direkt erfarenhet av utlänningarnas förehavanden. Rörelsen spred sig emellertid snart över åtminstone hela norra Kina och framträdde som en blint fanatisk främlingsfientlig rörelse av medeltida karaktär. Den riktade sig i lika hög grad mot missionärernas verksamhet som mot utlänningarnas ekonomiska inflytande och dess våldsamma excesser, framför allt angreppet på de utländska legationerna i Peking sommaren 1900 framtvingo snart en gemensam västerländsk intervention.

Ett dylikt enigt politisk uppträdande av Västerlandet (till vilket även kom Japan) hade icke — utan jämförelse för övrigt — förekommit sedan korstågens dagar. Rörelsen nedslogs naturligtvis med lätthet med militära medel och strängaste straff utkrävdes. Kina pålades under 39 år betalbara skadestånd till 13 länder, vars totalbelopp, oberäknat räntor, betydligt översteg en milliard kronor. Den politiska kontrollen över Kina fick slutligen sin definitiva fullbordan genom Pekingprotokollet av den 7 september 1901.

Enligt denna påtvungna överenskommelse erhöles „protokollmakterna“ — d. v. s. de dåtida åtta stormakterna plus Nederländerna, Spanien och Portugal — fullständig och exklusiv administrativ myndighet över hela legationskvarteret i Peking, där de även ägde rätt att hålla garnisoner. Den diplomatiska exterritorialiteten har aldrig drivits längre. Därjämte hade exterritorialiteten för västerlänningar i övrigt genom traktater och praxis utverklarat sig till fullständig oberördhet av all kinesisk administration såväl i fråga om personer som egendom. Under det Japan sålunde i slutet på 1890-talet lyckats helt befria sig från exterritorialiteten samt uppnå full folkrättslig jämlikhet, stod alltså Kina i början av detta sekel mera klavbundet än någonsin.

Någon principiell ändring i Västerlandets förhållande till Kina ägde knappast rum under tiden från boxarupproret till världskrigets utbrott 1914. Visserligen företogs knappast några nya direkt politiska ingrepp. Kontrollsystemet blev smidigare. Territoriella avträdelser kommo ej i fråga. Men i ekonomiskt hänseende blev Kina ett gemensamt västerländskt protektorat — dock ett protektorat, där ingen bar ett direkt

ansvar för landets allmänna tillstånd. Varje västerländsk regering tillgodosåg genom sina diplomater, konsulter och övriga agenter sina egna och sina medborgares specialintressen.

Till stor del skedde detta genom förmedling av mandsjudynastiens regering. Dennas sista positiva livsytring hade varit Kuang₂su's förkvävda reformförsök av 1898. Därefter regerades landet under tio år av änkekejsarinnan Tsu₂hsi. Hon var en intressant, primitivt kraftfull, amoralisk personlighet, behärskande alla den intriganta regeringskonstens medel men med orätt prisad för statsmannadygder. Hon saknade ett politiskt program, och hennes insats i Kinas utveckling är rent negativ.

En del reformer genomfördes under årtiondet före det stora kriget. Den betydelsefullaste var kanske det gamla examensväsendets avskaffande 1905, vilket innebar att hela den gamla klassisklitterär grunden för administrationen upphävdes. Det omedelbara resultatet härav blev egentligen endast en sänkning av ämbetsmannakårens moraliska och intellektuella nivå. Samtidigt öppnades emellertid nya möjligheter för „Young₂China“, de delvis västerländskt utbildade studenterna, vilka i missionärskolor och i vissa fall genom studier i Europa eller Amerika kommit i beröring med „Western learning“ — den västerländska bildningen. Denna grupp var emellertid nästan utan undantag fiendlig mot mandsjudynastien och det gamla Kina.

Den andra omtalade reformen var det påbörjade införandet av politisk självstyrelse. Detta var emellertid en reform på papperet. Valda provinsialråd sammanträdde 1909, och en riksförsamling föresågs till 1916. Hela denna reformlinje kom emellertid att sakna praktisk betydelse.

En faktor som emellertid kom att inverka i hög grad omdanande på Kinas förhållanden var däremot järnvägsbyggandet. Detta begynte i större skala ungefär från 1890. Till 1903 voro de ryska linierna i norr färdiga: tvärbanan genom Mandschuriet över Harbin till Vladivostok samt sydbanen från Harbin till Mukden och Port Arthur, vilken linje från Mukden förts fram till Tientsin och Peking. Vidare färdigbyggdes den av belgiskt kapital kontrollerade linjen från Peking till Hankow vid mellersta Yangtse och den övervägande brittiska Peking₂Shanghai₂linjen. Desutom framdrogos den tyska linjen genom Shantung till Tsingtao och längst en fransk linje från Indo₂Kina till Yunnan₂fu.

Järnvägarna blevo framför allt redskap för utländska intressen men bidrogo även mäktigt till påskyndandet av landets allmänna ekonomiska utveckling. Politiskt blevo de emellertid icke det band till fastare sammenhållning, som eljest brukar vara fallat. Det mandsjuriska järn-

vägsbyggandet blev för övrigt anledningen till att Kina i allt väsentligt förlorade sin politiska myndighet över denna rika framtidsprovins, vilken först kontrollerades av Ryssland och efter det rysk-japanska kriget 1904—05 uppdelades i en nordlig rysk och en sydlig japansk intressesfär.

I det rysk-japanska kriget, som ju väsentligen utkämpades på kinesiskt territorium, spelade Kina endast en passiv roll. Dess resultat innebar emellertid att Korea blev ett japanskt lydland, och att Japan blev en makt på den asiatiska kontinenten.

Efter detta krigs avslutande genom freden i Portsmouth 1905 var Kinas så att säga territoriella indelning i intressesfären i det när klar. I norr dominerade Ryssland och Japan, i Shantung Tyskland, i Yangtse-dalen och Kuang-tung (Kanton-provinsen) England, i Fu-kien (formosa's motland) Japan och längst i söder Frankrike. Även statsbyggnadens utanverk hade börjat vittra sönder: i Yttre Mongoliet infördes från 1911—12 ett slags halvt ryskt protektorat, och i Tibet (Younghusband's militärexpedition till Lhasa 1904) hade det engelska inflytandet blivit förhärskande.

Men det var dock väsentligen genom en finansiell-politisk kontroll, som Kina under årtiondet mellan rysk-japanska kriget och världskrigets utbrott exploiterades i västerländskt intresse. Tullinkomsterna och delvis saltmonopolet voro hypotekiserade som säkerhet för utländska lån. Tullförvaltningen hade organiserats av engelsmannen Sir Robert Hart och av honom utbildats till ett av det utländska inflytandets huvudfästen i Kina. Lånepolitiken gick hand i hand med en ingripande politisk kontroll.

Missionen var på det andliga området en motsvarighet till den finansiella kontrollen. Dess syften, eller i varje fall dess resultat, voro ingalunda av uteslutande religiös natur. Omvändelseverket vann aldrig någon större framgång, men det västerländska — och speciellt det amerikanska — idéinflytandet vann genom missionsskolorna en vidsträckt utbredning i förenklad form. Ett stort antal amerikanska missionärer ansågo sig i lika hög grad kallade att predika „americanism“ som kristendom. Ur kinesisk synpunkt blev deras verksamhet ofta samhällsupplösande.

Det är också efter 1900 som Young-China blir en revolutionär och antidynastisk faktor. Den kejserliga regeringen hade tvungits påtaga sig en massa traktatsmässiga förbindelser till de västerländska makterna. Peking-regeringen var bäraren av Kinas folkrättsliga obligationer. Efter boxaruproret ökades dessa med tunga finansiella skade-

ståndsforpliktelse mot utlandet. Inför den nationellt medvetna och rörliga generation som nu växte upp kom Mandsjuhovet i hög grad att framstå som repräsentanten för utländska intressen. Resultatet blev en obotlig motsättning mellan det gamla och det nya Kina i politiskt hänseende. Young-China samlade sig omkring sin profet, den entusiastiske och i viss mån heroiske agitatorn Sun Yat-sen, och gick till storm mot mandsjudynastiens välde.

Revolutionen utbröt vid Yangtse i oktober 1911. Efter ett par månader behärskade den republikanska Kanton-regeringen under Sun Yat-sen hela södra och mellersta Kina. Som flera gånger förr i Kinas historia stodo södern och nordn mot varandra. Efter bästa kinesiska tradition löstes emellertid också denna våldsamma konflikt med en kompromiss. Kejsardömet i sista stund tillkallade räddare, nordens starke man, den förut undanträngde Yuan Shi-kai, fick diktatorsmyndighet men svek sina uppdragsgivare och gjorde upp med södern och revolutionärerna på mandsjudynastiens bekostnad. Den 12. februari 1912 abdikerade barnkejsaren Hsuan-tung, Kina blev en republik och Yuan Shi-kai dess förste president. Sun-Yat-sen drog sig tillbaka.

Nu följde en period av ungefär halvtannat år, under vilken Yuan Shi-kai från den tänkta rollen av en dekorativ och parlamentarisk president förvandlades till en enväldig diktator. Detta skedde successivt och med stor skicklighet. Förutsättningen för det hela var utlandets stöd och när Yuan-Shi-kai med ett västerländskt finanskonsortiums bifall lyckats göra sig oberoende av parlamentet blev detta snart skjutet åt sidan och januari 1914 slutligt upplöst.

Det hela artade sig till en ny upprepning av de i Kinas historia klassiska dynastiombytena. Mandsjudynastien hade „uttömt himmelns mandat“. Yuan-Shi-kai siktade tydligt på kejsartronen.

I varje fall hade Kina en stark och verklig centralregering — ännu för tre år framåt innan landet trädde in i det kaos som förbereder en nydaning av oviss karaktär.

Vid krigsutbrottet 1914 befann sig Kina därför också i yttre hänseende i en bättre ställning än på länge. Yuan Shi-kai's regering åtnjöt Västerlandets förtroende. I det inre syntes konsolidering ha inträtt. Det för några år sedan så bullersamt oppositionella Young-China syntes ha ägnat sig åt uppbyggandet av en ny kinesisk stat. Allt tydde på att Kina var väl rustat att dra fördel av de många och genomgripande förändringar som den begynnande inbördeskampen mellan de västerländska makterna måste komma att medföra i den Fjärran Östern.

(fortsättes i neste Hæfte).